

Стратегічне партнерство: набутий досвід, реалії сьогодення (стислий огляд)

УДК 327.7(477)+351.88.

Понад 170 країн світу визнали Україну суверенною державою. І тільки одиниці можуть стверджувати про реалізацію стратегічного партнерства.

Стратегічне партнерство, на наше глибоке переконання, є вищою сходинкою співробітництва порівняно зі звичайними відносинами. Продиктована конкретними інтересами сторін, подібна співпраця стає можливою між тими партнерами, у яких відсутні взаємні територіальні претензії, наявна взаємна прихильність принципам територіальної недоторканності та непорушності кордонів. Це відносини партнерів, які мають наближені цінності й інтереси країн, що визнають очевидність і необхідність захисту одне одного, зокрема й військового, прагнуть динамічного поглиблення політичної та зростання економічної співпраці тощо [1]. Дослідник І.І. Жовква виокремлює такі моделі стратегічного партнерства: «представницьке стратегічне партнерство», «стратегічне партнерство проти спільної загрози», «тактичне партнерство заради стратегічних результатів» та «асиметричне стратегічне партнерство» [2].

Що ж означає для України стратегічне партнерство в умовах війни? Можна стверджувати, що сьогодні – це не пустопорожні запевнення у великій дружбі, не стоси документів, які донедавна

демонстрували вітчизняні політики, збільшуючи кількість «стратегічних» партнерів. У різні роки у нас нараховували близько 30 таких. Хоча й уточнювали, що на двосторонньому рівні з Україною офіційно закріплені подібні відносини з шістьма державами – Азербайджаном, Болгарією, Росією, Польщею, США та Узбекистаном. Стосовно решти 19 країн (2001 р.) – подібні заяви були односторонніми українськими деклараціями. Повним політичним нонсенсом був і такий висновок: немає впевненості, що країни, проголошені нашими стратегічними партнерами, взагалі знають про це [3].

Слід визнати, що за пишномовною балаканиною подібних партнерів вітчизняні аналітики так і не спромоглися розпізнати глибинних викликів національній безпеці України, особливостей так званого стратегічного партнерства Російської Федерації та деяких інших пострадянських держав. Вітчизняна історична і політологічна школи вважали співпрацю з РФ такою, що «наближається до рівня реального стратегічного партнерства» [4]. Сьогодні ми бачимо на практиці, до якого «рівня» така співпраця наблизилася і навіть перекинулася через український державний кордон.

Стратегічна взаємодія України з нестратегічними партнерами. Ставлен-

Summary
The author reflects on the nature of the strategic partnership in war, conquest and annexation, disrespect to the territorial integrity and inviolability, sovereignty and trampling ignoring international law.
Keywords: strategic partnership, sovereignty, international law, annexation, occupation, Russia.

ня інших держав до українського Майдану, як лакмусовий папірець, виявило надійних партнерів нашої крани.

Нагадаємо кілька нещодавніх подій. Євромайдан – Революція гідності України підтримала безліч громадян світу. Люди виходили на головні площі з прапорами й гучномовцями. У понад 50 містах зарубіжжя пройшли мітинги, акції солідарності з Євромайданом і вшанування загиблих під час протистояння в Києві. Литва закликала ЄС застосувати санкції проти української влади, яка розстріляла своїх громадян. Європейці погрожували Януковичу Гаазьким трибуналом. Політична асамблея Європейської народної партії (ЄНП) – найпотужніша політична сила в Європі – поклала відповідальність за подальший розвиток подій в Україні особисто на втікача-президента. На переконання ЄНП, такі дії – нелюдське поведіння з власним народом – мають розглядатися як злочинні, як порушення фундаментальних прав, що у свою чергу повинно мати суттєві міжнародні наслідки.

У відповідь на агресивні дії Росії Європейський Союз відповів санкціями. Позиція ЄС у питанні

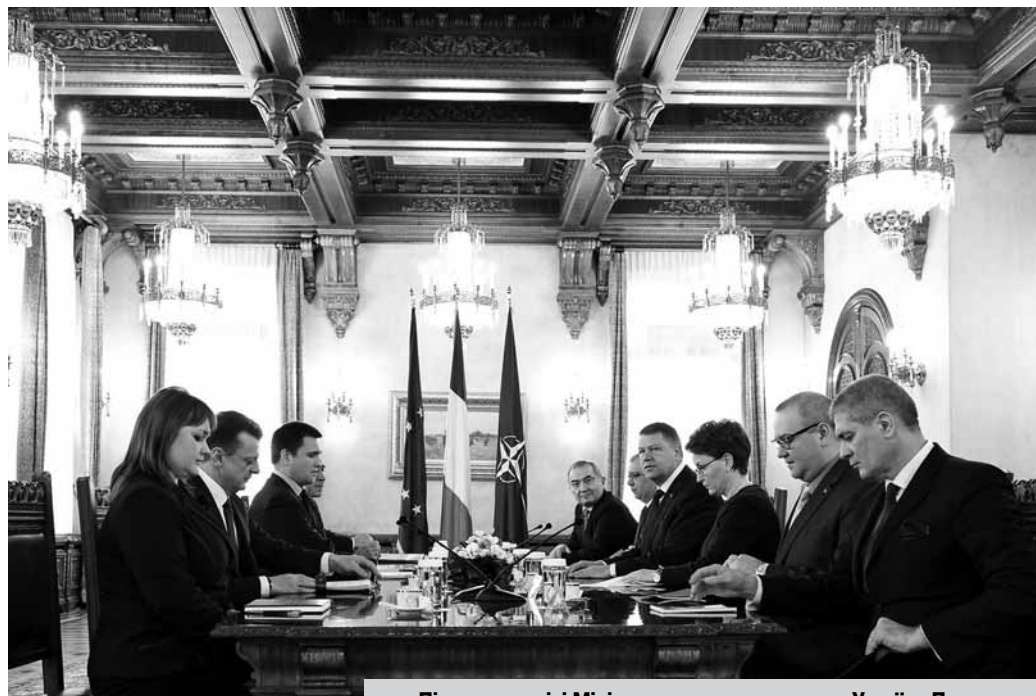
санкцій щодо Російської Федерації залишається незмінною і пов'язується з виконанням Мінських угод і деокупацією Донбасу. Санкції діятимуть до повного виконання мінських домовленостей. Лише після цього відбудеться їхнє скасування. Про це заявили голова Європейської ради Дональд Туск і голова Єврокомісії Жан-Клод Юнкер під час саміту «великої двадцятки» (G20). Тобто, керівництво Європейського Союзу підкреслило: поки всі пункти Мінської угоди не будуть виконані, обмежувальні заходи ЄС залишаться в силі.

Однак, політика ЄС щодо Росії є не завжди послідовною. Так, очільник Єврокомісії Ж.-К. Юнкер надсилав Путіну листи про необхідність зміцнення зв'язків між ЄС і ЄврАзЕС. Хоча Євросоюз і підтримує санкції, однак до цього часу не направив в Україну поліцейську місію, що діяла в державах колишньої Югославії або Сирії. Зрозуміло, що на це є об'єктивні причини: Європа глибоко узалежнена від російських нафти і нафтопродуктів (33%), газу (41%), вугілля (41% Велика Британія та інші), ядерного палива. ЄС шукає

виходу з ситуації, що склалася, зокрема через прокладання альтернативних транзитних шляхів постачання енергосировини (проекти Трансадриатичного (TAP) й Трансанатолійського (TANAP) газопроводів, розвиток європейської енергомережі, використання альтернативної енергетики тощо.

Рада ЄС 21 грудня 2015 р. прийняла рішення про продовження на шість місяців – до 31 липня 2016 р. санкцій проти Росії. Це рішення набуло чинності після його опублікування в «Офіційному журналі» Євросоюзу. Навколо питання санкцій нагромаджено стоси припущень, суб'єктивних оцінок і неправдивої інформації. Уточнимо, що під секторальні санкції ЄС проти РФ потрапили лише товари і технології військового та подвійного призначення, високотехнологічне обладнання для видобутку нафти в Арктиці, а також для видобутку сланцевої нафти. Євросоюз також посилив обмеження на надання позик та інвестиційних послуг низці російських банків і компаній переважно оборонних концернів. Найбільшою втратою європейців названо анулювання Парижем контракту на постачання Росії двох авіаносців «Містраль» і виплату компенсації в розмірі близько 1 млрд євро. Хоча від продажу авіаносців Єгипту втрати Франції зменшилися на 200-250 млн євро.

На порядку денному постало питання захисту нашої держави. Хто може захистити країну? Хіба що сама Україна, як вважає більшість мешканців цивілізованого світу. Іншим

Під час зустрічі Міністра закордонних справ України Павла Клімкіна з Президентом Румунії Клаусом Йоханнісом 17 лютого 2015 року в Бухаресті

варіантом могло б бути спеціальне партнерство з НАТО, яке українське керівництво намагається реалізувати через участь у програмах, співробітництві і врешті членстві в Північноатлантичному Альянсі. На сьогодні одним із викликів Альянсу стали дії Росії проти України, що є основною загрозою для північноатлантичної безпеки. На переконання Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга, Росія дестабілізує ситуацію в Україні та порушує міжнародне право [5]. Однак, попри все, Україні необхідно розраховувати на власні збройні сили.

Німеччина не уклала відповідних стратегічних документів з нашою країною і не заявляла про стратегічне партнерство, хоча засуджує політику Росії щодо України та ініціювала низку європейських санкцій проти загарбника. Німецька сторона надає Україні гуманітарну допомогу в протистоянні військовій агресії

Росії. Паралельно намагається утримати союзників від поспішних кроків пом'якшення відносин із Росією. Канцлер Німеччини Ангела Меркель 18 липня 2014 р. закликала французьке керівництво утриматися від постачань військової техніки Росії (йшлося про контракт на будівництво перших двох вертольотоносців). Німеччина вбачає в подібних справах загрозу власній безпеці та небезпеку для всієї Європи.

Нагадаємо, що проукраїнська позиція опинилася під важким тиском німецьких ділових кіл, які глибоко зацікавлені в максимальному збереженні економічних, політичних та енергетичних контактів Берліна й Москви. Навіть Глава МЗС Німеччини Ф.-В. Штайнмайер висловлювався за повернення Росії до числа «великої вісімки», а глава СДПН і віце-канцлер З. Габріель відверто заграє

з Москвою, зустрічається з Путіним, виступає за скасування санкцій тощо.

Водночас тісні ділові контакти не завжди є тим підґрунтям, на якому вибудовуються відносини. Відомо, що Нідерланди випереджають Німеччину за показниками торговельного обороту з Росією і є другим після Китаю торговельним партнером Москви. Однак трагедія рейсу МН17 в одну мить зруйнувала, здавалося б, міцні відносини Амстердама й Москви, перетворила Нідерланди на одного з найбільш стійких прихильників антиросійських санкцій і жорстких критиків дій Росії в Україні.

Від початку російської агресії проти України Сполучене Королівство Британії також активно виступило на підтримку нашої держави. Загарбницька політика й дії Росії щодо України викликали глибоке обурення в британських вищих ешелонах влади. У

цьому контексті офіційний Лондон реалізував низку санкцій та обмежувальних заходів в односторонньому та багатосторонньому форматах. Зокрема, Велика Британія надає активне сприяння Україні в міжнародних організаціях, таких як ООН (особливо, в РБ ООН), ОБСЄ, НАТО, РЕ, ЄС, ЮНЕСКО.

Королівство Швеція і в політичному, і в економічному вимірах наполегливо підтримує Україну. Швеція займає активну позицію політичного протистояння агресорові, використовуючи для цього трибуни різноманітних міжнародних організацій і форумів. На переконання цієї країни, керівництво Росії намагається приборкати Київ, перекреслити суверенність і навіть територіальну цілісність держави, аби зробити Україну черговим російським губернаторством. ЄС у цілому і Швеція зокрема засудили анексію Криму і включення півострова до складу Росії. Відповідальність за поточну європейську кризу системи безпеки, на переконання Швеції, лежить на російському керівництві.

«Важливо, аби ми всі це зрозуміли. Ми ніколи не потерпимо військової агресії для зміни європейських кордонів», – заявили Прем'єр-міністр Швеції Фредрік Рейнфельдт і Міністр закордонних справ країни Карл Більдт [6]. У відповідь Росія застосувала вже відомий прийом демонстрації сили. Близько берегів Швеції російський засекречений підводний човен з повним боезапасом ядерної зброї на борту (так званий другий Курськ) начебто зазнав аварії. Імовірно, що

ця провокація, ретельно замаскована під надзвичайну ситуацію, була спрямована на те, щоб частково відволікти увагу світової спільноти від російських агресивних дій на Донбасі.

Україна і Швеція реалізують військове співробітництво, обмінюються досвідом у сфері врегулювання кризових ситуацій, участі в миротворчих операціях, реформування збройних сил та екологічної безпеки. Уряд Швеції ініціював і фінансував програму «Ініціативи Північноєвропейських країн та країн Балтії» із співробітництва з Україною в галузі безпеки, метою якої є надання підтримки реформуванню її сектору безпеки та оборони. Нова стратегія шведської допомоги розвитку Східної Європи на період 2014-2020 рр. суттєво зосереджена на Україні. Сума підтримки становить на цей період близько 175 млн євро та охоплює три ключові напрями: 1) зміцнення демократії, повага прав людини і розвинута держава під верховенством закону; 2) покра-

щення навколишнього середовища, зменшення впливу на клімат; 3) поглиблення економічної інтеграції України з ЄС і розвиток ринкової економіки.

Королівство Данія активно підтримує Україну в її боротьбі за суверенітет, територіальну цілісність. Посол цієї країни пані Мерете Юль 14 жовтня 2014 р. офіційно передала представникам Збройних сил України 15 новітніх авіаційних GPS навігаторів 695 Atlantic, необхідних для роботи українських літаків, з побажаннями здійснення точних і безпечних глобальних польотів. Військове співробітництво між країнами спирається на Декларацію про принципи й основні засади співробітництва і партнерства між Україною та Королівством Данія від 5 березня 1996 р. та Меморандум про взаєморозуміння з військових питань від 24 серпня 1996 року.

У Спільному комюніке Президентів України і Турецької Республіки рівень розвитку українсько-турецьких відносин

був визначений як конструктивне партнерство, хоча під час переговорів на вищому рівні сторони називають такі відносини стратегічними. Турецькі представники підтверджують беззастережну підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. При цьому підкреслюють необхідність захисту прав і свобод кримськотатарського народу Автономної Республіки Крим [7].

Канада підтримала Україну в її протистоянні агресору. Керівник канадського уряду Стівен Гарпер 19 грудня 2014 р. оголосив про запровадження додаткових економічних санкцій і заборони на в'їзд для 20 російських і українських осіб, а також про нові обмеження на експорт до Росії технологій розвідки і видобутку нафти. Канадська сторона запевнила у своїй підтримці України, зокрема шляхом надання військової допомоги і військового співробітництва, що було закріплено в Декларації про наміри міністерств оборони України та Канади 8 грудня 2014 року. Водно-

Латвійський сейм за роботою

Держсекретар США Джон Керрі та Міністр закордонних справ України Павло Клімкін під час зустрічі в Анталії

час Канада надає широку гуманітарну допомогу Україні: в українські морські порти прибуло три кораблі з канадською гуманітарною допомогою, а це – 54 морських контейнери, в яких – 67 тис. пар взуття і 27 тис. теплих комплектів верхнього одягу. Крім того, канадці направили в Україну літак з мобільними госпіталами [8].

Позитивним чинником стала підтримка Болгарією суверенної політики України. Президент Болгарії Росен Плевнелієв назвав Росію націоналістичною і агресивною державою. На його думку, Путіну необхідно змінити своє бачення міжнародної політики; військова співпраця Болгарії з Росією обходиться його країні доволі дорого і містить корупційний ризик. Нагадаємо, що так звана 16-а республіка колишнього СРСР – Болгарія залежить від російських енергоресурсів не менше, ніж провідні країни Європи. Однак, це не завадило їй засудити агресивні дії РФ проти України, а також відхилити три енергетичні проекти, у яких зацікавлена Москва. І цьому не допомогли ані глибокі

історичні зв'язки, ані релігійні засади: Софія обрала однозначну позицію і твердо підтримала санкції проти агресора. Це доволі цікаве явище, адже ще кілька років тому ситуація і події складалися таким чином, що саме Болгарія лила воду на московський млин, схвалюючи Росію в усіх її проектах і планах. Можливо, тому попервах українські експерти бачили в Болгарії країну поза нашими союзниками.

Румунія дотримується чіткої політики щодо підтримки України в обстоюванні суверенітету і територіальної цілісності. Міністр закордонних справ України Павло Клімкін подякував Президентові Румунії Клаусу Йоханнісу за його послідовну підтримку територіальної цілісності, суверенітету та незалежності України, за засудження загарбання Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, агресії Росії в східних частинах Донецької та Луганської областей України, підтримки Москвою терористичних організацій «ДНР» і «ЛНР». Про це йшлося в ході візиту міністра до Румунії 17 лютого 2015 року.

Парламент Латвійської Республіки (Сейм) визнав Голодомор свідомим геноцидом українського народу. Сьогодні ця країна приймає на лікування в Реабілітаційному центрі Вайварі в м. Юрмала поранених під час АТО. Українці Латвії не залишилися байдужими до українських проблем: Конгрес Українців Латвії за сприяння волонтерів зі Швеції та Латвії зібрав гуманітарний вантаж для нашої країни на суму близько 55 тис. євро. Вантаж зі Стокгольма – медикаменти, речі тощо – 27 грудня 2014 р. прибув до морського порту Риги і далі – на Дніпропетровськ. Громадськість Естонії, владні структури активно підтримують Україну в захисті суверенітету і недоторканності і її боротьбі проти російських загарбників. З початку 2014 р. Міністерство закордонних справ Естонії надало близько 1 млн євро для підтримки України, з яких понад 70 тис. було перераховано до фондів Агентства ООН у справах біженців на потреби переселенців. Окрім того, у жовтні 2014 р. уряд Естонії разом з естонськими компаніями передав в Україну харчові продукти вартістю 80 тис. євро. Президент Литви Даля Грибаускайте заявляє, що «сьогодні зрадити український народ означає, що ми зрадили самі себе, оскільки після України ми станемо наступними».

Країни Балтії обстоюють збереження територіальної цілісності України, засуджують російське втручання у її внутрішні справи, закликають до мирного врегулювання політичних суперечок, надають відповідну допо-

могу.

Узбекистан підтримує цілісність і незалежність України, не визнає Крим частиною Росії. Про це йшлося, зокрема в Заяві про ситуацію в Україні та кримське питання 4 березня 2014 р. Міністерства закордонних справ Узбекистану. Влада республіки заявляє також про свою тверду і незмінну прихильність нормам міжнародного права на основі принципів Статуту ООН і наполягає на розв'язанні міжнародних спорів мирними засобами, закликає утримуватися в міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави.

Наголосимо на тому, що Держава Ізраїль підтримує Україну в її боротьбі за територіальну цілісність і суверенітет.

Визначальним фактором для збереження суверенітету України є взаєморозуміння зі Сполученими Штатами Америки. Особливою подією в українсько-американських відносинах стала Спільна заява президентів України і США від 4 квітня 2005 р., якою започатковано стратегічний формат двосторонніх відносин. Згодом його було закріплено в Хартії України - США про стратегічне партнерство від 20 грудня 2008 року.

Нині Сполучені Штати захищають Україну в її протистоянні російському агресорові не тільки через міжнародно-правові механізми, а також через односторонні санкції. Саме США розпочали кампанію введення політичних та економічних санкцій щодо

На брифінгу у Варшаві влітку минулого року очільник українського МЗС Павло Клімкін висловив надію на підтримку Польщі в підготовці до майбутньої угоди про вступ України до ЄС

Росії, яка веде неоголошену війну проти суверенної України. Сполучені Штати 12 вересня 2014 р. до списку санкціонованих додали Сбербанк Росії, Транснефть, Сургутнефтегаз, Газпром нефть, Лукойл, Газпром, а також п'ять оборонних високотехнологічних державних корпорацій, зокрема Ростехнології.

Саме США розпочали діалог з російським керівництвом з метою мирного розв'язання проблеми і виходу з кризи. Державний секретар США запевнив українську сторону, що агресія Росії проти України – це не лише порушення всіх міжнародних законів, а й надзвичайно небезпечні дії, які призведуть до міжнародної ізоляції та посилення санкцій. Німеччина, Франція й інші країни в Європі, без сумніву, також відреагують на це. Державний секретар заявив, що Вашингтон і Київ є партнерами та стратегічними союзниками [9].

Американські санкції проти Росії поширилися на Національне управління США з аеронавтики і дослідження космічного простору (NASA), хоча ця заборона не стосується експлуатації Міжнародної космічної станції (МКС).

Американське аерокосмічне агентство НАСА оголосило, що припиняє співпрацю з Росією на знак протесту проти політики РФ щодо Криму. Сполучені Штати також припинили видачу ліцензій на експорт та реекспорт військової продукції до Росії (нагадаємо, що США експортували до РФ вибухові речовини і лазерні прилади загальною вартістю 1,5 млрд дол.).

Президент США Б. Обама, інші політичні діячі активно підтримали Україну в її боротьбі за державний суверенітет, незалежність і територіальну цілісність. Б. Обама закликав світ захистити Україну. У відповідь П. Порошенко відзначив важливість підтримки США у протидії російській агресії. Україна отримує конкретну практичну допомогу в доповнення до тієї, яка вже надійшла до нашої держави, а це 240 млн дол. і 1 млрд доларів фінансових гарантій. Президент висловив упевненість, що США продовжать мобілізувати зусилля міжнародної спільноти на підтримку України й надалі послідовно виступатимуть за суверенітет і незалежність нашої держави.

Отже, партнерство України зі Сполученими Шта-

тами Америки українська сторона вважає стратегічним і упевнюється в тому, що подібну позицію займають США.

Активною є позиція Республіки Польща в захисті суверенітету України від російської агресії. Це виявилось, перш за все, у підтримці Майдану, в обстоюванні недоторканності України на всіх міжнародних рівнях. Таку позицію можна пояснити не тільки незагойними історичними ранами польського суспільства: три поділи Польщі імперською Росією, знищення країни з географічної карти Європи, ліквідація патріотичних сил, трагедія Катині, трагедія під Смоленськом із загибеллю верхівки польської проєвропейської влади, причини якої так і не розкриті, тощо.

Захисна політика Польщі щодо України пояснюється й зовнішньополітичними інтересами: саме польській стороні за підтримки Королівства Швеція було доручено реалізувати східний вектор зовнішньої політики Європейського Союзу. Польща фактично взяла на себе відповідальність за українське просування до членства в НАТО та ЄС.

Поляки свідомі того, наскільки Україна є значущою для польської національної безпеки. Хоча на початку нового тисячоліття політичні відносини між Україною і Польщею зазнали певних труднощів з політико-гуманітарних причин, з посиленням про-російського лобі в польських владних колах. До того ж, провідні європейські політики застерігали Польщу від активного лобіювання інтересів України. За такої ситуації

спостерігалася переорієнтація Польщі на поглиблене розв'язання внутрішніх проблем держави, дистанціювання від зовнішніх проблемних партнерів, яким в очах Заходу була Україна.

Польща й надалі захищає інтереси України в НАТО та ЄС; Польща чітко заявляє, що Україна повинна стати членом Північноатлантичного Альянсу та Європейського Союзу за умови виконання нею необхідних вимог. Позитивно виявилася співпраця військових в об'єднаному батальйоні (УкрПольбат) для участі в міжнародних миротворчих і гуманітарних операціях. УкрПольбат у складі сил KFOR діяв у Косові (колишня Югославія), де виконував спостережницьку функцію. Український військовий контингент виконував завдання в складі британсько-польських сил стабілізації і будівельників (понад 1600 осіб) у відновленні Іраку.

У рамках співпраці 22 вересня 2014 р. уряди України, Литви і Польщі підписали Угоду про створення спільної литовсько-польсько-української бригади тощо.

У розбудові відносин з РП у найближчій і подальшій перспективах Україна зважатиме на необхідність поглиблення стратегічного партнерства, що сприятиме європейській безпеці. Сувороб'єктивна реальність вимагає від обох країн щільної взаємодії, яка гарантуватиме їм безпеку в регіональному та субрегіональному вимірах.

На противагу політиці Президента Чеської Республіки, більшість громадян поділяє суверенні

прагнення України. А позиція М. Земана викликає обурення багатьох чеських політиків і громадських діячів. У Чехії часто проходять масові акції протесту проти політики Праги в українському питанні з вимогою до президента країни піти у відставку. Чеські сенатори 5 грудня 2014 р. закликали президента припинити підтримувати Росію, яка ігнорує засади міжнародного права і міжнародних зобов'язань. На підтримку українського населення чеські громадяни 10 грудня 2014 р. підготували до відправлення на схід України 6 вантажних автомобілів із теплим одягом, взуттям, гігієнічними потребами та будівельними матеріалами [10].

Завершуючи огляд двостороннього співробітництва України з провідними державами Європи та Америки, зазначимо таке. Схеми розвитку двосторонніх відносин, реакція країн на порушення Росією засад міжнародного права, миру і безпеки є диференційними. Відрізняються також і рівні політичної, економічної та гуманітарно-культурної співпраці. Підкреслимо, що санкції Заходу проти Росії найбільше шкодять

країнам Балтії та Республіці Польща. Однак, саме ці держави найактивніше підтримують санкції, захищаючи Україну – тим самим захищають себе.

Простежуючи шлях, пройдений Україною у пошуках надійних, передбачуваних і сильних партнерів, на підтримку яких можна розраховувати в найскладніших ситуаціях політичного й економічного життя, доходимо висновку, що наша країна визнала стратегічними відносинами із США, Республікою Польща, Швецією та країнами Балтії. Серед пріоритетних партнерів – ФРН, Туреччину та інші.

Підкреслимо, що жодна зі згаданих країн поза США і Республікою Польща, які є в нашому переліку, не заявляли про стратегічне партнерство з Україною і не укладали про це спеціальних документів, беручи на себе відповідні зобов'язання. Однак, як свідчать факти, кожна з них може вважатися стратегічним партнером України, оскільки намагається приборкати агресора, відновити територіальну цілісність України, допомогти їй у розбудові та зміцненні вітчизняних збройних сил навіть попри власні інтереси.

Що ж таке стратегічне партнерство і яким повинен бути стратегічний партнер? Відповіді шукайте в міжнародній практиці сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Див.: Людмила Чекаленко. *Зовнішня політика України: Підручник / Відп. ред. перший проректор ДАУ при МЗС України В.Г. Циватий.* – К.: «LAT&K», 2015. – 477 с., 8 с. іл. – Режим доступу: <http://www.students.com.ua/glavu/51596-23-strategichne-partnerstvo.html>
2. Див.: І.І. Жовква. *Стратегічне партнерство у зовнішній політиці України.* – Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / І.І. Жовква; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2005. – 20 с. – укр.
3. Володимир Саприкін. *Директор енергетичних програм Українського центру економічних і політичних досліджень імені О.Разумкова.* – Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?newsid=113>.
5. Див.: Меркель призвала Францію не продавати «Мистрالی» Росії / 18 июля, 2014. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/ru/news/180714-merkel-prizvala-franciyu-ne-prodavati-mistrali-rossii>
6. Девід Кемерон – на сьогодні перший світовий лідер, який відмовився потиснути руку Путіну. – Режим доступу: <http://24tv.ua/n451243>; Хиллеві Енгстрём: Див.: <http://uacrisis.org/ru/hillevi-engstrom/>; Г. Кухалейшвілі. *Що забув російський підводний човен.* – 24.10.2014. – See

more at: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/shcho-zabuvrosiiskii-pidvodnii-choven-uteritorialnikh/#sthash.ybiF2NdW.dpuf>

7. Див.: http://www.academia.edu/338582/Ukraine_and_Turkey_in_the_context_of_geopolitical_transformations_in_the_Black_Sea_area; Греція, Італія і Туреччина надали РФ шість поромів для постачання Криму 19.07.2014

8. Див.: *Режим доступу:* <http://pm.gc.ca/eng/news/2014/12/19/prime-minister-stephen-harper-speaks-ukrainian-president-petroporoshenko>; <http://gordonua.com/news/worldnews/MID-Bolgariya-ne-obyazana-obyasnyat-Rossii-svoisucerennye-resheniya-45298.html>; Див.: <http://latvia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-lv/diplomacy>

9. США применили новые санкции против России. 17:51 12.09.2014. – Режим доступу: http://www.business.ua/articles/companies/SShA_primenili_novye_sankcii_protiv_Rossii-74809; <http://www.unian.ua/politics/945254-kerri-ne-virit-scho-rosiya-otorgnetsya-v-ukrajinu.html>

10. ...закидали Мілоша Земана яйцями, помідорами й бутербродами. – Див.: *Режим доступу:* <http://czechia.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/31273-shhodo-vislovluyuvany-prezidenta-chr-milosa-zemana>

Людмила ЧЕКАЛЕНКО,
професор, завідувач
кафедри зовнішньої
політики і дипломатії
Дипломатичної академії
України при МЗС

Військові об'єднаного батальйону (УкрПольбат)

АНОТАЦІЯ

Автор розмірковує про сутність стратегічного партнерства в умовах війни, загарбання й анексії територій, неповаги до непорушності кордонів і територіальної цілісності, зневажання суверенітету й ігнорування норм міжнародного права.

Ключові слова: стратегічне партнерство, суверенітет, міжнародне право, анексія, загарбання, Росія.

АННОТАЦИЯ

Автор размышляет о сути стратегического партнерства в условиях войны, захвата и аннексии территорий, неуважения к нерушимости границ и территориальной целостности, попраания суверенитета, игнорирования норм международного права.

Ключевые слова: стратегическое партнерство, суверенитет, международное право, аннексия, захват, Россия.